

Politica dezvoltării sociale în România după 1989

- Prefață la cartea Univ. Oradea - 2004

Cătălin Zamfir

În primii ani după Revoluție, a dominat printre oamenii politici o percepție falsă a problemelor sociale și a politicii sociale de tip liberalist: regimul comunist a fost caracterizat de o politică socială excesivă care reprezenta o frână pentru procesul de reformă economică.

În acea perioadă s-a negat chiar existența sărăciei. Studiile ulterioare de estimare a exploziei sărăciei au fost chiar privite a fi oarecum „subversive”. În ceea ce privește politica socială, s-a considerat că, pe de o parte, ea este finanțată suficient, iar pe de altă parte, ca structură este completă: pensii, alocații pentru copii și noul sistem de suport pentru șomeri.

A fost totodată gravele probleme sociale moștenite de la regimul comunist sau generate de tranziție.

Semnalele că politica socială este insuficientă, mai ales în raport cu agravarea situației sociale, au fost ignorate.

Și Banca Mondială a atras ulterior atenția asupra necesității completării sistemului și a reorientării sale. În ceea ce privește orientarea politicii sociale, Banca Mondială a promovat în anii '90 în principal două obiective:

1. Introducerea unui sistem ultim de asistență socială bazat pe testarea mijloacelor: cei care nu reușeau să obțină venituri minime din activitatea economică, din sistemul de asigurări sociale și din suportul pentru familiile cu copii, urmau să obțină un venit minim prin testarea veniturilor. A existat o rezistență comună a tuturor partidelor politice față de introducerea unui asemenea sistem. De abia, după presiuni serioase ale Băncii Mondiale, sistemul a fost introdus prin lege de abia din 1995, cu câțiva ani după explozia sărăcirii din 1991-1993. Și când a fost introduse acest sistem, el nu a primit resursele financiare minimale, fapt care practic l-a făcut să dispară în următorii ani.

În consecință, până în 2001, după cele două perioade de explozie a sărăcirii (1991-1993 și 1997-2000), întregul sistem de suport social a fost subfinanțat și incomplet instituțional. Inexistența asistenței sociale bazată pe testarea mijloacelor a conservat un segment larg de populație într-o sărăcie extremă.

2. Pornind de la experiența țărilor subdezvoltate și dominată de o orientare neoliberală, Banca Mondială a promovat ca prioritară în acea perioadă focalizarea beneficiilor sociale prin testarea mijloacelor. O asemenea orientare, în condițiile unor resurse bugetare limitate, asigură o protecție minimală pentru „cei mai săraci dintre săraci”. Riscul era ca „cei săraci, dar nu cei mai săraci dintre săraci” să fie ignorați. Cel mai grav însă a fost centrarea pe suportul social economic și o atenție marginală acordată abordării problemelor sociale grave care nu aveau, în primul rând, o dimensiune economică.

Președintele din perioada 1997-2000 a fost primul care a acordat o atenție specială problemei sărăcirii. Cu suportul UNDP, sub patronajul său, a fost elaborată

Strategia de prevenire și combatere a sărăciei. Strategia conținea direcțiile generale de acțiune. Urma ca ea să reprezinte baza elaborării, de către Guvern, a unui plan de acțiune. Acest obiectiv nu s-a realizat datorită problemelor interne ale guvernului.

Noul guvern instaurat în 2001, cu o orientare social-democrată, a dezvoltat un interes accentuat pentru problemele sărăciei și pentru „patologiilor” sociale agravate enorm de procesul tranziției.

Opțiunea politică social-democrată a noii guvernări s-a dezvoltat într-un nou context internațional:

Uniunea europeană promovase cu forță o orientare socială. La obiectivul consolidării unei economii europene unice s-a alăturat obiectivul unei noi **Europe sociale**. Problema sărăciei, care era și o problemă a Europei, dar cu alt profil, a fost integrată într-o problemă socială mai largă: **excluziunea/ incluziunea socială**. În acest fel, se produce o lărgire importantă a problematicii politicii sociale și schimbarea orientării de la soluționarea problemelor la dezvoltarea socială.

Banca Mondială își lărgise și ea interesul pentru susținerea unui sistem instituțional mai larg de dezvoltare socială.

Menționez doar două decizii importante în acest context. În primul rând introducerea cu forță instituțională și financiară **Venitul minim garantat**. În al doilea rând, decizia Primului ministru de constituire, în 2001, a **Comisiei Anti-Sărăcie și Promovare a Incluziunii Sociale (CASPIIS)**. În 2002, Guvernul a aprobat **Planul Anti-Sărăcie și Promovare a Incluziunii Sociale (PNAinc)**.

Orientarea Planului Anti-Sărăcie și Promovare a Incluziunii Sociale elaborat de CASPIIS poate fi rezumată astfel:

În primul rând, **Planul...** este în mod accentuat orientat social. Alături de sistemul financiar de scoatere din sărăcie a celor lipsiți de veniturile minime necesare, **Planul...** se concentrează asupra câtorva direcții de politică socială cruciale:

- Identificarea și tratarea surselor sociale ale sărăciei, care *scoate*, iar nu *menține* în sărăcie.
- Identificarea proceselor sociale dezagregative (*excluziune socială*) și punerea tratării lor ca obiectiv prioritar.
- Promovarea *incluziunii sociale* ca obiectiv mult mai larg pentru dezvoltarea socială.

În al doilea rând, **Planul...** promovează ca obiectiv important *construcția instituțională* ca instrument principal promovării incluziunii sociale: construcția sistemului național de asistență socială, orientarea spre programe sociale.

Implementarea Planului... Am considerat că va fi realizată nu prin crearea unui supraminister, ci prin instituțiile existente.

La nivel național:

- Susținerea ministerelor și agențiilor guvernamentale de a include în obiectivele și planurile lor Planul național Anti-Sărăcie și Promovare a Incluziunii Sociale.
- Susținerea culturii și competenței pentru promovarea politicii în această sferă.

La nivel local:

- În contextul sistemului administrației descentralizate, obiectivul central al CASPIIS a fost stimularea administrației județene de a crea **Comisii Județene Anti-Sărăcie și Promovare a Incluziunii Sociale (CJASPIIS)**.
- Elaborarea **Planurilor Județene Anti-Sărăcie și Promovare a Incluziunii Sociale**.

În condițiile în care administrația județeană este autonomă și cu orientări politice diferite, CASPIS, ca organism guvernamental, nu deținea autoritatea asupra administrației locale, ne așteptam ca procesul de constituire a unor organisme complementare la nivel județean să fie dificil. În realitate, datorită faptului că opțiunea noastră răspundea unor nevoi generale, procesul a fost rapid. În câteva luni s-au constituit organismele județene propuse și au fost formulate și adoptate Planuri județene.

Monitorizarea implementării Planului național și a Planurilor județene, considerând că monitorizarea este o etapă esențială în ciclul implementării acestora. Monitorizarea are ca obiect *identificarea măsurilor/ programelor/ activităților* relevante pentru realizarea obiectivelor conținute în Planul național/ Planurile județene. Acest proces este planificat a se finaliza la sfârșitul anului 2004.

Evaluarea implementării Planului/Planurilor este stadiul următor care va fi finalizat într-o eventuală reconsiderarea a planurilor de acțiune.

În acest proces de evaluare, un loc important îl reprezintă constituirea la nivel național și județean a unui **sistem de indicatori ai sărăciei și excluziunii sociale**.

Județul Bihor este un pionier în acest proces de construcție instituțională. A fost primul județ care a constituit CJASPIS; a adoptat Planul județean, a realizat o monitorizare a implementării sale și a elaborat un sistem de indicatori în acest program. În plus, colectivul de specialiști ai Facultății de Științe Socio-Umane al Universității din Oradia a realizat o amplă diagnoză a problemelor sociale ale județului. Rezultatele acestor activități sunt prezentate în această carte.

Aș vrea să aprecie, prin această activitate de pionierat contribuția echipei de specialiști bihoreni la procesul de dezvoltare instituțională a unui amplu program de dezvoltare socială a societății românești.